

ISPRĂVILE ȘI VIAȚA
LUI
MICHAIÛ-VITÉZULÛ

DE
P. ISPIRESCU
Culegătorii-tipografii.

EDITIUNEA A DOUA.

BUCURESCI
TIPOGRAFIA ACADEMII ROMÂNE (LABORATORII ROMÂNI)
Nr. 26, STRADA ACADEMIEI, Nr. 26

1885.

ISPRĂVILE ȘI VIAȚA

LUÎ

MICHAIU-VITÉZULŪ

DE

P. ISPIRESCU

Culegătoru-tipografu.

EDITIUNEA A DOUA

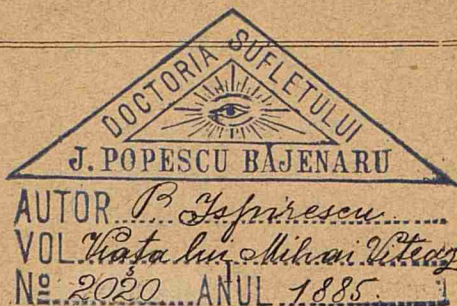
BUCURESCI

TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMĂNE (LABORATORII ROMĂNI)

Nr. 26, STRADA ACADEMIEI, Nr. 26

1885.

ISPRĂVILE ȘI VIAȚA
LUI
MICHAIU-VITÉZULŪ

Petrașcu-Vodă era unŭ domnŭ bunŭ, dreptŭ și temătorŭ de Dumneșeu. Cătŭ domni elŭ, țera începuse a simți că trăesce.

Se dusesse pomina de blândeșele lui, pentru care și poporulŭ îlŭ numi Petrașcu-Vodă celŭ bunŭ.

Când se dete sfară în țeră că Măria Sa a mai dobânditŭ unŭ fiŭ, tótă lumea se grăbi a sərbători acéștă întemplanre. Mitropolitulŭ țerii cu boerii se duseră la curtea lui Vodă, și vedēndŭ prunculŭ, se însuflară de susŭ și cerură să i se dea numele de Michailŭ; căci la arătare li se păru a vedea într'ensulŭ chipulŭ celŭ voinicosŭ alŭ Sfântului Arhanghelŭ, mai marele voevodŭ alŭ oștilorŭ ceresci.

Domnulŭ se înduplecă și dete ascultare acestorŭ cereri De la o margine până la

alta a țerii se ținură veseliile trei zile și trei nopți, când fu a se boteza pruncul.

După mórtea tătâne-său, Michailă creștea în frica domnului. Mărindu-se și mergându la scólă, elú întrecea la învățatură și istețime pe toți copiii.

Eră pe timpulú lui Alexandru-Vodă III țera ajunsese în sapă de lemnú prin hrăpirile, nedreptățile și împilările ce căduseră pe capulú bieșilorú locuitorí. Domnulú se făcea că nu vede, n'aude nelegăuirile turcilorú ce 'lú însoșiseră la înscăunarea sa. Elú ênsuși, ca unú nesățiosú la inimă ce era, bántuia cumplitú țera cu asuprelele séle.

Ca să pue mâna pe domnie, avusese trebuință de bani; și ca să aibă bani, se împrumutase pe la turcii cei mai cu vađa de pe lângă sultanulú, cariú mijlociră să vie domnú; se împrumutase adică cu camete fórte mari și cu făgăduință de a'í lăsa să'și trămită ei ómenii lorú în țeră, ca să le scóță datoria.

Ianiceri, spahií, totú felulú de ciutaci năpădiseră satele: chinurile, jafurile și schingiuirile întrecuseră orí-ce măsură. Bisericele domnului ajunseseră grajduri pentru cai págânilorú. Odórele sfinte erau de batjocură. Bietulú țeranú nu mai era stăpânú pe casa, pe vitele și pe coprinsulú lui, căci

lăcomia jăpcanilor nu mai avea hotarū. Femeile și fetele creștinilor erau răpitate și făcute cadâne. Până și giamiî începuse spurcatulū să ridice pe moșia străbunilor noștri români, cea udată de atâtea ori cu sângele lorū. Nu numai atâtū, dară păgâniî prindeaū la tineri și 'i duceaū în țera lorū, unde îi turceaū și îi băgaū în óstea Ianicerilorū.

II.

Michaiū după ce se mări, neputēndū suferi atâtea fără-de-legi, trecu peste Olt, și acolo sciu să dobândescă iubirea oltenilorū. Unde vedea nevoiașulū, vedeva și siri-manulū, elū, ca unū îngerū păzitorū, îi ocrotia împotriva împilătorilorū. Când auđia de vre o nelegiuire săvērșită asupra vre-unei femei sau fete de românū, ca unū leū alerga întru ajutorulū lorū. Ajunsū banū alū Craiovei, nu lāsă ca să se stāviască în Oltenia nici picior măcarū de ciutacū.

Cu câtū era de aspru Mihaiū cu făcētorii-de-rele și cu cei fără-de-lege, cu atâtū era de blândū cu ómenii cei de trébă. Óstea, căreia numai numele 'i se mai scia, o înființă totū din ómeni unulū și unulū, aleși pe sprâncēnă. Michailū îi puse căpi-

tanî, sutaşi şi cetaşi pe bărbaţii cei mai viteji şi mai cu doru de moşia lor, Țera românească. Se dusesese vestea despre bună-tatea lui.

Ajungându însă la urechile lui Alexandru vodă, că tótă Oltenia iubescce şi se teme de Michailu, acestu domnu fu coprinsu de unu neastîmpărü, despre care nu'si putea da sémă, şi puse gândü reü banului.

Atunci veni şi unulü din boeriü lui şi 'i dîse : «Luminată fie faţa Măriei Tale, Dóme, étă eü smeritulü robü alü Domnului meü, viü a'ti da în scire despre cele ce se petrecü în Țeră. Numele lui Michaiü, banulü Țerii de peste Olt, umblă din gură în gură, şi mişcarea ce se simte dincóce de Olt printre locuitori, nu prea îmi miróse a bine

«Şi să nu stai la chibzuială nici o cirtă, Măria Ta, ci să ei straşnice măsurî pentru odihna Măriei Tale şi a supuşilorü robilorü tēi.»

Alexandru se învierşună auđindü acestea şi căta vreme cu prilejü cum să piarđă pe Michaiü. Eră Michaiü simţindü cele ce 'i se pregăteaü, vru a se duce la Țarigradü, la socrulü seü Vistierulü Iane, ce era solü alü Țerei Românescei pe lângă Sultanulü.

Când fu însă a trece Dunărea, ómenii

lui Alexandru Vodă puseră mâna pe dânsul și 'lă aduseră la Bucuresci. Aci, fără judecată, fără nimicū îl băgară la pușcărie spre a fi pusū la casne și apoi să'lă piardă pre elū.

Temându-se însă, Alexandru-Vodă de vre o răsiriță, se grăbi a da hotărîrea de mórte. Pe drumū când îl duceau la locul de perđare, trecură pe la Biserica-Albă din Postăvari. Și fiindū tocmai timpulă Liturgiei, slujitorii îl lăsară să intre spre a se închina. Elū rugându-se, se făgădui lui Sfântulă Nicolae, hramulū acelei biserici, să 'i ridice o monastire pre numele lui, de 'lă va mântui; ceea ce și făcu. Acéstă monastire este clădită în Bucuresci pe unū peptū de dealū, lângă curtea arsă, și se numesce și până ađi *Mihaiū-Vodă*.

Eră dacă fu adusū la loculū pericūnei, boiulū lui Michaiū celū mândru, statulū lui celū mărețū și apucăturile sale cele voinesci făcură pe gâdea să pălăscă. Apoi după ce 'și aruncă Michaiū căutătura lui cea cruntă și desprețuitoare asupra calăului pe care îl vedea că se cam codea, ڃise dânsului cu graiū rēstitū: «Dă, căine și dă nimeritū. de'ți sfârșesce mai de grabă spurcata'ți slujbă cu care ești însărcinatū».

Fiori de gróză coprinseră atunci pe o-

mulă sângiurilor, și începându a'i tremura mâinile și piciorole, aruncă josu securea ce o ridicase să tae capulū lui Michaiū, și fugi prin lume grăindū: «Nu este datū mie să prăvălescū de pe umeri unū asemenea capū».

Boerii, cari până aci tăcuseră mâlca în-mărmuriți de perderea lui Michaiū, strigară într'unū glasū cu poporulū. «Să se erte nevinovatulū,» și, împreună cu Mitropolitulū, merșeră la Vodă și'i cerură ertare. De voe, de nevoe, se înduplecă Vodă de'lū ertă, dară porunci ca fără minutū zăbavă să plece din țéră, și nici urmă de a lui să nu se mai afle prin tótă Țéra Românescă.

III.

Mare vâlvă se făcuse între români și olteni, pentru minunea scăpării lui Michaiū de la mórte. Până și copiii, vorbeau de astă întâmplare fericită, după care Michaiū rămase viū nevătămatū. Tótă suflarea da laudă lui Dumneḑeu care a ocrotitū pe nevinovatulū, crușându'lū de osînda ce era să'lū rēpue.

Eră Michaiū plecă. Și ducându-se la Țarigradū, se abātu prin Ardélū, și făcu cunoșcință cu domnulū țerii, Sigismund Batori.

Boerii din România, sătuî și ei de nelegiuirile domnului lor Alexandru, se tânguiseră la Pórta otomană împrotiva lui. Când ajunse Michaiü, plângerile boerilor veniseră mai de 'nainte la cunoscința Sultanului.

Vistierul Iane, socrulü banului Craiovei, arătându nevinovăția lui Michaiü, Sultanul se încredință despre acésta, și mai multü după ce ascultă pe ênsuși celü nevinovatü; și adevêrulü graiurilorü sale îlü hotărî să mazîlescă pe Alexandrü Vodă, ceea ce și făcu turculü, chemându'lä la sine.

Când era cursulü anilorü 1593, Michaiü banulü Craiovei, fu numitü domnü alü Țerii-Românesci. Pe atunci domnia : în Moldova, Aron Vodă ; în țera Leșescă, Sigismund III ; în țera Ungurilor, Impêratulü Rudolf II ; în țera turcului Amurat III ; iară în Ardélü, stăpânea Sigismund Batori.

De la unü hotarü la celă-laltü alü țerii, toți într'anü glasü, da mărire lui Dumnezeu pentru că le trâmise unü omü de nădejde.

Michaiü după ce luă cârma țerei, adună la sfatü pe boerii cei mari și le disse :

«Boeri dumnévóstră, étă Pronia cerescă mî-a ajutatü să urcü treptele scaunului domnescü alü dragei nóstre țerișóre. Ranele

ei suntă fórte mari, pe cari trebuie să le vindecămă. Vistieria este înecată în datoriî; legea domnului călcată în picioră de spurcații păgâni; locuitorii obosiți de podveđi, angarale și biruri grele; óstea nici numele nu i se mai scie. Și fiindă-că ună domnă trebuie să fie poporului seă părinte, érá nu gâde, deci eă vă chemaiă pe dumnévóstră, să ne sfátuimă cu toții cum și ce felă să facemă a duce acéstă țéră la limanulă celă de mântuire, țéră asupra căreia priveghieză ochiulă celă neadormită ală Maicii Domnului.»

Boerii điseră unii, una; alții, alta; érá Michaiă adună tóte sfaturile lor și le băgă în cap; apoi se puse pe lucru.

Mai întaiă împărți poporulă în pîlcuri, pîlcuri, și le puse căpitani totă unulă și unulă, pe banulă Michalcea și pe banulă Manta, pe frații Buzesci, pe Calomfirescu și pe alții. Apoi plănui cum să scape țéra de sub jugulă păgânului spurcată. Elă trimise solă cu cărți la domniă Moldovei și Ardelului în care cărți elă đicea:

«Eă Michaiă voevodă, Domnă stăpânitoră a tótă Țéra-Românescă, scriă fratelui meă Sigismund sănătate; și să scii că a venită timpulă a pune în lucrare cele vorovite între noi când fu cu mergerea mea

la Țarigrad. Decî, să bine-voiască Măria Ta a trimite unŭ boerŭ credinciosŭ d'aî Măriei Tale, ca solŭ, la scaunulŭ domniei mele, cu care să punemŭ la cale cele ce se vorŭ găsi de cuviință.»

Domnului Moldovei scrise :

«Eŭ Michaiŭ voevodŭ, domnŭ stăpânitordŭ a tótă Țera-Românescă, sănătate scriŭ fratelui meu Aron; și să sciŭ, frate Aróne, că neprietenulŭ se întinde ca pecingenea; decî, pentru a curma mersulŭ răului, trebuescŭ lécuri tari; și așa să sciŭ că este dorința mea, dacă va vrea Dumneđeŭ, să muemŭ cerbicea nelegiuitulŭ; și Măria Ta, fără să zăbovesci nici o cirtă, orî trimite solŭ la scaunulŭ domniei mele unŭ boerŭ credinciosŭ, saŭ să bine-voiască Măria Ta să ne înțelegemŭ gură în gură.»

Respunsurile nu întârđiară a veni. După ce se înțelese și cu Domnulŭ Moldovei, solii veniră de la amêndoî domniŭ, și țiindŭ tainice sfaturi, la 5 Noembre se făcură jurămîntulŭ de legătură între cei trei domni cu mâna pe sfânta Evanghelie đicêndŭ:

«Jurămŭ să mergemŭ împotriva vrăjmașului creștinătății. Căpetenia noastră să fie Hristosŭ; érá noi să ascultămŭ cu óstea noastră de găsirea cu cale ce va face sfatulŭ nostru alŭ tuturilor. Jurămŭ să ne dămŭ

ajutorū unulū altuia, fie-care după putință, și să nu ne lăsăm până ce nu vomū înfrâna trufia păgânătății și până ce nu vomū istovi cu desăvârșire pe nelegiuți. Așa se ne ajute Dumnezeu.»

După acésta, cei trei domni poftiră și țerile Némțului și Leșilor a se uni cu dênșii, ca creștini ce erau și ei, spre a da aprigū resboiū necredincioșilorū. Impăratulū Rudolf, făgădui că va da ajutoruri în bani, ceea ce nu făcu de o cam dată; érá craiulū Sigismund nu vru să'și strice prietenia cu Turciū.

Apoi Michaiū chemă éráși la sfatū pe boerii sêi cei credincioși. În capulū lorū era Mitropolitulū Eftimie. Voevodulū celū îndrăsnețū le spuse ce avea de gândū să facă și ceru sfatū de la dênșii. Atunci se sculă și Mitropolitulū, și, dândū bine-cuvântarea sa archiepăstoréscă cugetelorū Domnului celū vitézū, îndemnă pe boeri a lua în nume de bine românescele lui planuri și a'lū urma pe căile adevărului, ale vitejieī și ale dragosteī de țéră.

Eară boerii, dacă auđiră sfintele voróve ale Mitropolitului, toți cu unū glasū răspunseră: «Jurămū în cugetū curatū și pe românesce că vomū urma Domnului nostru ori unde ne va duce și ori unde ne

va porunci să mergem, pentru mântuirea țării și scăparea legii de bântuelile vrăjmașesci. Vomă nesocoti orî-ce primejdii, și vomă da prin focă și prin sabie, ca să biruimă orî să murimă până la unul.»

Păru multă biue lui Vodă când vădu că și boerii lui suntă însuflețiți de aceeași dorința de care era și dēnsulă însuflețitū.

Și plecândū genuchiū la pămēntū cu toții, se rugară lui Dumneđu cu sdrobire de rērunchi, ca să le ajute întru a face să străluciască adevērulă creștinătății și să restatoruicēscă sfânta cruce pe turnurile bisericilorū, de unde o dase josă păgānulă celū spurcatū, mântuindū totū de o dată și țera de jugulū nelegiuīților osmanlū.

Tôte pregătirile se puseră la cale; și când fu în diminēța de 13 Noembre 1594, Romāniū și Moldoveniū uciseră pe toți Turcii ce se află în Bucuresci și în Iași.

Este grozavū lucru să vedă cine-va urgia poporului. Eșia Romānulă de prin tôte unghiurile, de prin tôte vāgāunele și nāvālă ca unū dūhū de viforū asupra necredincioșilorū. Veniāū turcii val vērtejū, éra Romāniū îi sdrumicaū fără cruțare.

Pe vremea aceea Giurgiu, Brăila și Turnu erau coprinse de turci. Spurcăciunile de păgāni ridicaseră cetăți cu nisce ziduri

de putea să umble carul cu patru boi pe grosimea lor. Satele de prin prejurul acestor cetăți se numiau raiale. Mahometanii lua biruri grele bieților creștini. N'apuca să ouă găina creștinului, și câte ună nevoiașă de ciutac era aci, gata, gata spre a lua bietului român oușorul, din cuibul unde îl oase găina. Și n'avea gură românul să țină ce-va, ori să se jeliască cui-va că îi lua părul foc și e-rea vai de măculița lui care l'a născut. Mierea, untul, și vitele câte se scoteau și se prășiau în țară, nimeni n'avea voie să le cumpere de la Români, fără de câtă turcii. Ei cumpărau numai cu numele, dară aveau, în loc de bani se pomenia bietul om cu câte un pui de bătae bună, sau cu câte o lovitură două de iatagan.

Pentru acesta Michai, cum istovi pe Turcii din București, nu se opri locului, ci într'un suflet alergă la Giurgiu cu Românașii săi, dete răsboi de mărte turcilor, tăiară pe câți putură apuca; erau cei ce mai rămăseră se închiseră în cetate. Până să se desmeticescă ei din ameteala în care îi învălmășise Michai Vitézul, fură dați periciunii toți câți se găsiră respândiți prin țară, curățind'o de lifta păgână.

IV.

Auđindũ sultanulũ de unele ca acestea, se făcu focũ de mânia și trimise unũ pașe cu douẽ miĩ de ostași ca să prinđă pe Michaiũ. Eră vitézulũ dacă pricepu gândulũ celũ spurcatũ alũ turcului, în cea d'întâiũ nópte năvăli asupra ordiei lui cu românașii sei și'ĩ făcu óstea ciopățĩ, ciopățĩ, de nu scăpă piciorũ de păgânũ.

Apoi, tocmindu'și oștile, trecu Dunărea pe ghiață în luna lui Cărintar pe unũ gerũ de crăpau lemnele și pietrele, bātu Rusciuculũ, pe care îlũ apëra 7000 de turci, și dete cetatea în prada ostașilorũ. Să fi vëđutũ, nene, cadânele cum mai fugeau desculțe, și cu năpârcele de turculeți în brațe, de le plângeai de milă. Dară Româniĩ de și înferbentați de luptă, de și biruitori, ei le lăsară în pace să se ducă unde arũ vedea cu ochiĩ. Prada însă ce ei făcură în casele turcesci nu este de povestitũ: Șaluri, bani, argintării, arãmurĩ, haĩne muiate numai în firũ, felũ de felũ de mărfuri scumpe căđură în stăpînirea oștirilorũ lui Michaiũ, mai bine de câtũ să le mistuiască foculũ. De aci trecu la Silistra o luă și pe

dênsa îi dărâma întăririle, și păți și acestu orașu, ceea ce pățise Rusciucul.

Când se duse scirea acésta la Țarigradū, Sultanulū nu putea da cređămêntū auđului său, și porni o cétă mai mare de turci nenumărați, cu Mustafa Pașa în capulū lorū. Michaiū, după ce făcu tocmélă iscusită oștilorū sale, trimise pe frații Buzesci cu o sémă de óste către hanulū tătărescū ce venea din Crâm și aveaū poruncă să intre în Moldova cu 30 de miū de tătari; pe banulū Michalcea și pe banulū Manta îi trimise împotriva altei sumedenii de turci și de tătari; érá Michaiū însuși ținu peptū lui Mustafa Pașa.

Se băteaū româniū cu inimă, căci Dumneđeū le ajuta. Și tăiară trei în trei părți, și sdrumicară pe păgâni ca pe furnici. Frații Buzesci de douė ori bătură pe tătari de'ī stinseră, și luându'ī în gónă, româniū îi tăie fără milă, ucigându pîna și pe însuși fiulū Hanulū, carele nu se putea mângâia de perderea copilulū său celū prea iubitū.

Banulū Michalcea și banulū Manta înfrânseră oștile tătărilor și ale turcilor și le sparseră pre ele; și atâtea prăđi luară, de fură de tréba oștilorū românesci pentru mai multe luni.

Eră Michaiú trecëndü éráși Dunărea, nimic cu totul sila lui Mustafa, ba și chiar pe dēnsulü îlú trimise pe cea-laltă lume.

În tabăra acésta se afla și unü óre care Bogdanü, fiulü lui Iónü Sasulü, ce domnise în Moldova, pe carele îlú aducea Mustafa sá'lü pue domnú în loculü lui Michaiü; și de nu era iute de piciorü, nu scăpa de osânda acestuia. Bañulü Michalcea batu Hârșova și dete în jafü și pradă tóte cetățile decindea Dunării. Albertü Kirali ce venise cu oștile Ardelenesci în ajutorü. trecu în Dobrogea, luă Istrova, Baba și alte cetăți. Capitanulü Geți cu unü pâlcü de români, trecëndü Dunărea, dete prin satele turcesci și bulgăresci, și străbătu până în munții Balcani. Aci întâlnindü pe Sinan Pașa carele se întorcea din Ungaria încărcatü de prădi, năvăli asupra lui, îlú puse pe gónă, îi tăie toți ómenii și îi luă tóte bogățiile care erau nenumērate. De aci patrunse în Rumelia, coprinse, jecmăni și pârjoli tóte cetățile în drumulü sēü. Gróza românilorü ajunsse până în saraiurile Sultanulü.

Se dice că spurcații de păgâni când vedeau câte vr'unü armăsarü sforăindü și sărindü, tresărea de spaimă, și'și scuipa în sînü, dicëndü că au vedutü umbra lui Mikal-Ogli, (așa diceau spurcații Vitézului Mi-

chaiu); érá turcóicele când voiaú să'si împace copiii cari scânceaú, îi speria ȃicându-le: Tăceți, că vine ghiaurulú de Mikal-Ogli.

Aron, domnulú Moldovei, cu oștirea lui, purcese asupra Benderului, îlu jefui și de te prada flăcărilorú cetatea Albă; apoi împreunându-se cu oștirea lui Kirali, coprinse tóte locurile de peste Dunăre din partea aceea.

Popa Stoica Fărcașú, duhovnicú și omú alú lui Dumneđeú, olténú de cei desghiețați, adunându pe lângă dênsulú o cétá de pandurí totú unulú și unulú, armați cu puscí, cu sulíți, cu cóse, cu topóre, cu furcí și cu orí ce le căđu mai la îndemâná, se năpusti peste Dunăre asupra Vidinului și îlu bátu cumplitú, ér Michaiú Vitézulú nimici sila lui Ferhat pașa, carele venia cu o altá spuzá de turcí și de Tătari.

Ce n'arú putea face Creștinií când toți s'ar uni într'unú cugetú curatú și într'o dragoste frățească! vrajma și împoncișerile dintre creștinií făcu pe turcí să'si batá jocú de cruce și să'í robéască pre ei.

Mahomet III, carele se pusese în scaunulú împărăției turcesci, vėdéndú spaíma ce coprinse pe ostașii lui, făcu totú ce se putu face, ca să nu se mai întinđá vestea despre bruințele creștinilorú, și scrise

cărți la toate limbile păgâne din răsăritu.

«Scriu eu Mahomet, marele Sultanu alu Stambulului, carele sta în scaunulu celu strălucitu alu proroculu, luminezu ca só-rele și suntu Dumneđeulu Turciloru, căruia se închină toate țerile de la răsăritu și de la apus; și să sciți voi, cei ce sunteți de o lege cu mine, că se sculă asupra noastră ghiaurulă de Mikal-ogli, beiulu de la Kara-Iflak, și se bătură oștile lui cu oștile turcesci, și le bătură pe acestea; iară voi, să vă sculați cu micu cu mare și să-mi veniți într'ajutoru, căci de mă voru bate pe mine, și voi nu veți scăpa nici în gaură de șerpe de hainliculu lui Michailu, și să-riți câtă mai curându.»

Auđindu de unele ca acestea limbile păgâne, se ridicară în glóte și se uniră cu turcii. Iară Mahomet III puse de 'și căută óstea, și află că ea era de peste două sute de mi de ómeni. Cu aceștia se uniră și limbile cele păgâne.

Apoi chemă pe Sinan pașa celu grozavă, și îi duse, față cu toți vizirii și pașii.

«Tu, cela ce ești lumina, brațulu și stălpulu împărăției mele, ia óstea ce amă adunatu, ea este una din cele mai spăimântătoare ce s'a ridicatu vre-o-dată, și mergi cu dënșă împotriva Kara-Iflakulu. Alahü

s'eți ajute ție a face din acea țară unu pașalîcū, care să împodobéscă împărăția mea. Pe hainulū cela de Mikal-ogli, să mi'lū trimiți techerū mecherū, legatū și ferecațū. Și să nu cutezi să faci altū-felū, căci atunci vei cădea în urgia mea împărătescă, și unde îți stă picioréle, acolo îți va sta și capulū.»

Sinan se puse în capulū acestei sumedenie de nelegiuiți și cădură ca locustele pe malulū Dunării celū de a drépta.

Înțelegendū Michaiū că turcii n'au de gând să mi'lū créscă, ci să mi'lū prăpădésca, puse de 'și numără și dēnsulū óstea și află că erau la opt mii de voinicī. Cu aceștia eși înaintea turcilorū la Dunăre; și până să'i ajungă și de la ceī-lalți doi domni ajutorulū făgăduitū, elū opri năvala spurcăciunilorū de turci peste trei-đeci de đile.

Și nici că se putea altū-felū. Ce potū face oile înaintea lupilorū? Căci lupi erau Româniū și oi spurcăciunile de păgâni la bătălie, înaintea lui Michaiū.

Michaiū ca să încredințeze pe Sigismund Batori că sfinte vorū fi cele vorovite între dēnsiū. își trimise Dómna la Sibiū împreună cu fii sēi, domnița Florica și Nicolae đisū și Pētrașcu. Pre dómna lui Michaiū o chema Stanca.

Sinan, vedând că n'c póte scóte la cãpétâiũ cu Româniĩ în luptã dréptã, trimise o sémã de óste, care trecu Dunãrea pe la Calafatũ, spre a lua pe Michaiũ de pe la spate. Acesta cum simți viclenia turcului, se trase în bunã rãnduialã și 'și aședã șirurile de ostași la Cãlugarenĩ, unde, mai sosindu'ĩ nisce ajutóre de Moldoveni și de Ardeleni, se urcã numérlũ oștilorũ la șese-spre-șepte mii.

Dupã ce făeu o iscusitã tocmélã oștilorũ sale, Mihaiũ. cu nãdejde în Dumneșeu, chibzui cum sã învețe minte pe pãgãnũ a nu mai necãji pe Creștinũ.

Sinanũ celũ grozavũ, cum vedu óstea Romãnilorũ cã se dã înapoi, porunci turcilorũ sã tréeã Dunãrea. Și așa mulțime de spurcați erau, în cât nu'ĩ mai puté ține pã mîntulũ. Ei se aședarã trãambe, trãambe, pe tótã câmpia de la Dunãre pîná la Cãlugãreni. Michaiũ iscodindu'ĩ, se urcã pe unũ délũ, privi asupra lorũ și 'ĩ vedu stãndũ ca frunđa și ca érba.

Nelegiuitiĩ se încumeteau în mulțimea lorũ cea nemãrginitã: Glótele lorũ de ostași erau înarmate din capũ pîná în tãlpi: manafii, aveau puscĩ lungi și sãbiĩ; arnãuțiĩ, șișanele; spahiĩ, flinte și iatagane; arapiĩ. suliți de trestie de mare, și lungi de mai

bine de ună stânenă ; Ianicerii, puscă, pistole, iatagane și hangeruri. Mai era cu densii și o mulțime nenumărată de tunuri. De mulți ce erau nu se mai deosebeau oamenii, ci părea că se lăsase pe pământ o negură. Nu se mai auzea de cât zăngănitulă armelor, nechezatulă cailor, și prin zăstîmpuri strigatulă ostașilor. Séra, când începea hoga celă mare a striga : *Alah ehper, Ală il-alah*, și îi răspundea păgânii; *Alah! Alah!* se cutremura pământulă și miți lua aușulă.

Domnulă Româniloră vedëndă atîta silă mare, își adună voimicū și le dîse :

« Dragiloră și vitejiloră mei Românași, voi sciți că noi voimă să ne mântuimă țera și legea. Dumneđeū ne va ajuta să înfrângemă și de asta dată cerbicea turcésca. Româniī mei suntă lei paralei, érá gadinele ce staū înaintea nóstră, nișce mișei; săi spulberămă dară precum se spulberă prafulă înaintea feței vântulă. Mai bine să murimă pînă la unulă luptându-ne, de cătă să cădemă în ghiara acestoră nelegiuiți; căci ce folosū de vieța nóstră, dacă nu vomă mai avea moșie și vomă cădea în robie? Și fiindă că Dumneđeū este apărătorulă celoră drepti și scutitorulă celoră năpăstuiți, elū încordéză brațulă celoră ce se ridică întru numele lui; și așa, frașiloră, cu nă-

dejdea într'ensulă și cu încrederea în vitejia noastră, să călcăm în picior și cal și călăreț și săspargem ordia ce stă dinaintea noastră.»

Toți ostașii strigară de o dată «amin.»

Și ast felu la 13 Augustu 1595, în reversatul diorilor, Michaiu puse să se facă o rugăciune către Dumneșeul armelor; și îngenuchind cu toți dișe :

«Dumneșeule, cela ce veđi din înaltul Cerurilor nemernicia noastră, ajută-ne astădi să purtăm biruință asupra vrăjmașilor tēi și ai omenirei; întăresce brațul nostru și revarsă spaima în inimile spurcaților de păgani, că să se laude numele tēu în veac și în veci vecilor.»

Apoi dară în trîmbițe și în timpine și se încăerară. Curgeau glonțele din partea turcilor ca plóia; éra fumul de la tunuri și puscă întuneca vėzduhul. Când era só-rele ca de trei sulițe, Români începură a osteni; éra Michaiu vėđându'i că începă a se îndoi de biruință, puse musicele a cânta și din gură și din surle :

Tremură Sinanū ! M'așteptă
Să simți paloșul românū,
Resbunarea lui cea dréptă
Cum înghiață unū păgănū.

Mărire, copii, ne chiamă
Pentru țeră să muriți :

Tiraniî acuma gémã,
Cu voi suntũ, cu mine fiî.

Și unde trase spada vitézulũ Michaiũ, și unde se repeði printre vrãjmași ca unũ fulger. Cãdeaũ pãgãniî d'a drépta și d'a stãnga lui ca snopiî. Incotro se întorcea vitézulũ, uliși, uliși făcea printre trãmbele de turci. În drumulũ seũ Michaiũ tăia totũ ce întãlnea, nu mai căuta: bei, agale, bimbași. cãdeaũ trîntiți la pãmêntũ de pala lui cea agerã. Resturnã pe Karaiman-pașa și i luã stégulũ celũ verde alũ lui Mahomet, stégũ pe care îl scotũ turciî din gémia cea mare numai la timpũ de cea mai grea nevee.

Dumneđeũ, ca sã apere pe credincioși, porunci vântulũ sã batã asupra pãgãnilorũ și totũ fumulũ de la arme cãdu asupra lorũ de îi orbea și îi îneca. Romãniî luãndũ pildã de la domnulũ lorũ, nesocotirã ostenéla, și unde cãdurã și ei asupra spurcașilor de osmanlî de trei părți. îi tăiarã pînã cãtre sérã și îi înfrãnse. Cãdeaũ Turciî subũ paloșele romãnilorũ cum cade érba subũ cósele secerãtorilorũ. Atunci Turciî o luarã d'a fuga; érá romãniî îi gonea din urmã și i ucidea ca pe lãcuste când suntũ ológe. Treceaũ Romãniî în fuga mare înferbãntați preste leșiurile vrãjmașilorũ. prese ómenî, spãrgãndũ cete, resturnãndũ totulũ

în óstea ciutacilorũ și strigândũ: biruințã! biruințã! Turcii da unulũ peste altulũ ca orbiĩ pe podulũ de la Cãlugãreni. și cei ce nu mai încãpeaũ pe dẽnsulũ. de îmbulzãlã cãdeaũ și se înecaũ în Nájlovũ.

Pe lângã acestea douẽ tunurĩ ce le aședãse Michaiũ în nisce locurĩ înalte, fulgera și trãsnea pe cei ce cutezaũ óre cum sã se mai întórcã. Atãta vërsare de sânge nu s'a mai vëdũtũ de când este Tëra Românescã, și nici cã se va mai vedea. Spunũ cã înota în sânge vițelulũ de doui ani. Insuși Sinan Pașa celũ grozavũ, celũ ce venise sã facã țara pašalícũ, împinsũ fiindũ de valurile Turcilorũ fugãriți. cãdu cu calũ cu tot de pe podũ în mocirlã, își sparse capulũ și 'și rupse dințiĩ; érá unulũ din romãniĩ cei prinși de Turciĩ în resboiũ, își făcu cruce și puse focũ la erbãria turcilorũ, care sãri în slava cerulũ cu unũ mare numëru de pãgãni. de se prãpãdirã tóte corturile lorũ și tóte trebuinciósele de hranã ce era adunate ca sã fie de tréba oștilorũ lorũ. Muri și elũ, însã muri ca uuũ vitézũ. sciindũ cã și-a ajutatũ țara sã scape de robie.

Michaiũ avea doi cerbi, carĩ nu se deslipesã de domnulũ lorũ nici cãtũ ai da în cremene. Ei ilũ însoțiaũ la tóte bãtãliile. Aici unulũ dintr'înșiĩ lovitũ fiindũ de o

ghiulea păgânescă, își dete duhul pe dată. Tovarșul lui, vedându'lu că nu se mai mișcă și cum gălgâie sângele dintr'ênsulă, îi da mereu târcóle și mugea greu. Și uitându-se la domnulă seă, îlă podidi lăcrămile. Apoi ridicându ochii la ceră, stătu nițelă, ca și cum s'ară fi rugată. După acésta o rupse d'a fuga într'o pădurice de acolo, și nu s'a mai găsită. Spună, măre. că'i curgea lacrimile șuróe, când a plecată de lângă Domnulă seă și de lângă tovarășelulă lui.

Intunereculă nopții opri pe Români de a merge mai departe. Și liftă păgână mai remăsese multă. Uriasi să fi fostă Români și totă n'ară fi putută ucide sumedenia de ostași ce aveau dinaintea loră. Fie-care română avusese a lupta cu dece saă cincispre-dece protivnici. A făcută, bieții, ce nici smeii nu puteau face. Sudori de sânge curgea de pe fețele Româniloră, atâtă muncise în cursulă ăilei, și atâtă erau de stătuți de ostenelă séra. Și totuși ară fi nesocotită oră ce împotrivire vrăjmășescă; dară Turcii daseră dosulă și putință omenescă nu era a'i mai goni pe timpă de nópte spre a'i arunca în Dunăre

Sfatulă de răsboiă, ce se ținu nóptea, găsi cu cale a se trage óstea către munți,

până ce va veni ajutorul deplin ce făgăduise a da Ardeleni și Moldovenii. Óstea românilor se mulțumi că a arătat Turcilor încă odată ce pot pui de Românași, și, cu domnul lor în cap, se trase la Câmpu-lung. După ce se aședă óstea în cetatea lui Negru-Vodă, se veseli acolo de isprăvile ce făcuse, dându mulțumită prea înaltului Dumnezeu pentru ajutorința ce a primit de la dânsul.

Păgânii spurcați coprinseră Giurgiu, Brăila, Bucuresciul și Târgovistea. Siman pașa dîse că țera este pašalică, și mule bisericilor creștinesci le schimbă în geamii; érá la Bucuresci și la Târgoviștea făcu grozave întăriri ca să fie ostașilor de apărare când se vor mai bate cu Români.

Michaiú vitézulú puse de scrise óstea și găsi că era de optú-mii de ómeni, cu trei-deci și doué de tunuri.

V

Michaiú Vitézulú așteptă cu óstea sa lângă rîpa Dâmboviței, ajutorurile făgăduite, cari și sosindú, elú le întempină după cuviință; érá ostașii lui Michaiú dîseră oștilorú ce le veniseră într'ajutor: Bine ați venitú, fraților.

Aceste ajutoruri trecuseră munții pe la Rucărū; împreună cu însuși Craiulū Ardealului, Sigismund Bathori; și se înfrățiră Româniū cu Ardeleniū și cu Moldoveniū cei veniți cu Răsvanū-Vodă. Michaiū puse de le numără și află că ardeleniū erau trei-deci și douē de miū de pedestri, cincī miū de călăreți cu cincī-deci și trei de tunuri; iară Moldoveniū doē-miū patru sute pedestri, optū sute călăreți cu douē deci și patru de tunuri.

Spunū, mare. că pe când óstea ardele- nilorū scobora munții spre a veni să se uniască cu óstea lui Michaiū-Vitézulū, s'a arētati pe cerulū seainū, đioa în amiada mare, după ce rēsărise sórele, o stea cu cōdă. care a strălucitū unū cēsū întregū.

Afară de acēsta, unū vulturū năprasnicū își luă sborulū din muntele vecinū, numitū *Petra Craiului*, și se lăsă fără frică în tabăra Ardelenilorū. Acesta fu semnū de isbēndă; ostașiū îlū prinseră și 'lū aduseră la Michaiū, ploconū. Nisce palavaticiū vru-ră să đică despre acēstă minune, că de óre ce vulturulū a căđutū în robie, acēsta însemnēză că rēū semnū este pentru creștiniū. Mai târđiū însă se ađeveri că acēsta fu o bîrfitură și că proorocia lor min-cinósă fu.

Creștinii purcese asupra turcilor, ce se închisese în cetatea ce o clădise ei la Târgoviștea. Sinan pașa umbla cu viclesuguri, să apuce óstea românească la largul lui, ca să o ia la bătaie de toate părțile. Pentru acésta se prefăcu că fuge cu o parte din óstea sa. Româniil ilu lăsară în pace să mérgă până la Bucuresci.

Eară ei sfātuindu-se, găsiră că e mai cu minte lucru, să facă cum să n'aibă nici o témă de la spate. Și deci, la 18 Octombrie dete răsboiul cetății Târgoviștea. Româniil începură a o bate din trei părți. Și atâtea glónțe și giulele aruncară în cetate în câtu nu mai putură răbda ciutații. Acestia se urcară pe zidurile cetății și de acolo se batură, până ce Româniil ajungându la ziduri, care erau de lemn, le deteră focu. Turcii dacă vedură că n'au în cotroc, deschiseră porțile cetății, érá româniil îi trecură pe sub ascuțitul săbiei, și nici picioru de turcu nu scăpă cu viață. Ali pașa căpetenia ostiloru păgâne, cădu în mâna Creștiniloru.

Auđindu și de acéstă biruință, Sinanu pașa începu a se căina și diise, «Cine putea crede că are să iasă atîta silă de la Kara-Ifiac? Cum noi puterniciil cădurăm, și cum neputerniciil se ridicară? Ticăită și

înșelătore lume! tu pre cei ce se înaltă îi smeresci, érá pre cei ce se smerescú îi înalți. Cum eú spaíma ore când a Asiei și a Africeí, fugú fără nici o putere dinaintea unui domnú atátú de nebăgatú în sé-mă altá datá!» Acestea dicéndú, se cărăuți spre Giurgiu, lásándú la Bucurescí șépte mií de turcí, hotărâți a muri până la unlú luptându-se. Pentru acésta înierbará și loculú de la mánăstirea Radului-Vodá, cu gândú ca să'i dea focú când va intra óstea creștiná, și să o arunce în vásduhú.

Românií, dacá aftará de fuga lui Sinan pașa, lásará Bucurescií la o parte și se luará dupá dênșulú. Acuma turcíi își facuserá nálucá; fugeau mái multú pe grózá de câtú de armele românilorú. Intrase spaíma în păgâni și nu mái putea nimeni să'i opréscá din fugá. Până să'i ucigá românií ce'i fugăreaú, se ucideaú ei între dênșií dândú unii peste alții ca orbií, care mái de care să trecá mái întâiú Dunărea dincolo

Peste șése mií de cará încárcate cu de tóte bogățiile lásará în urmă. Vre-o cincí mií de români ce luaserá turcíi robí în răsboiú, și pe care îi duceaú cu dênșií, le scăpará din mâini. Acestia, puindú mâna pe însuși armele Turcilorú, deterá în pă-

gâni de'î svântară; apoi se uniră cu óstea Creștină.

Când ajunseră românii la Giurgiu, Sinan pașa și trecuse la Rusciucă; érá ră-mășița óstei era pe podulă de vase, nă-pădindă ciutacă peste ciutacă a trece măi curândă. Michaiă puse tunurile într'ênșii, sparse podulă și toți fugarii merșeră să îngrașe somni și moruni din Dunăre și din mare. Acésta se întîmplă la 25 Oc-tombre.

Când spuseră lui Sinan-pașa că tótă óstea perise, elă începu a'și frânge mâinile de durere, și a se ticăi, de'î plângeai de milă. Elă se duse rușinată la Sultanulă. Acesta cum îl vėđu, se îndrăci de mânie, și unde începu a striga la dēnsulă ca ună năbădăiosă, đicēndu'î:

— Ce mī-ai făcută cu atăta sumedenie de oștire, căine? Cum îni prăpădiși flórea împărăției mele, ticăitule și becisnicule?

Sinau-pașa căđu în genuchă cu fața la pămēntă, nesciindă altă ce đice, de cătă:

— Amană, Padișahă, amană!

Atunci Sultanulă, scârbită pe dēnsulă, îlă trimise surghiună la Malgara, și acolo mahnirea rođēndu'î inima și rērunchii, elă își lepădă potcovele și dete ortulă popii.

Iară Sultanulū ca să mai vie nițică inimă turcilorū sei, porunci de eși ulemalele (vlădicii) și imamiū cu toți hogiū și dervișiū, și făcură rugăciune mare către Mahomet al lorū, în piața cailorū, ca să se îndure să'i scape de rușinea ce păți. și să le ajute a purta biruința împotriva ghiaurilorū. Șeiculū de la Sfânta Sofia, împărți baere pe la ostași cu vorbe scóse din Coranū (biblia turcilorū).

Michaiū porunci ca tóte prăđile ce luase de la turci să se împartă la ostași și la sărăcime, și să se îmbunătățescă tóte re-lele ce făcuse păgânulū.

La auđirea acésta tótă țera se puse în mișcare și lăudă numele Domnului cu ajutorulū căruia Romăniū mersese din biruința în biruința.

Michaiū nu dete rėgazū turcilorū nici cătū ai da în cremene, ci, după ce petrecu până la Gherghița pe Batori și pe Răsvanū, ce se întorceaū la țerile lorū, trecu Dunărea din nou și bātu Vidinulū; érá căpitanulū Fărcășenulū luă Nicopolea. Ast-felū că nu mai remase nici p'în părțile astea măcar semînța de turcū.

Sultanulū Turcilorū turba și spumega de mânie. Vėđu elu că în luptă dréptă nu se

putea măsura cu Michaiū, și începu a umbla cu șotia.

Făgăduia domnia țerei la orî cine arū putea să restórne pe Michaiū. Unii din boeri, poftitori de slavă, umblară să turbure poporulū; érá Michaiū aflându, supuse sub picióre pe vrăjmași. îi făcu mai scurtți de câte o palmă și nimici pâlcurile de Turci, ce se ținea prin préjma locului gata a le veni într'ajutor.

Intr'acestea Ieremia Movilă, boer încuscritū cu Leșii, spînzurà pe Rásvan Vodă, și se puse în loculū lui domnū al Moldovei.

Zîzaniile turcilorū nu făcu atâta rău Creștinilorū pe câtū a făcutū însuși nebuna poftă a creștinilorū de a domni unii asupra altora. Mândria a făcutū pe ângerī să cađă din Cerū; Mândrilorū, le stă Domnulū împotrivă; Trufia este o satană ce tot-d'a una își vără códa unde vede că se adună câți-va ómeni să săvârșescă o faptă bună.

De o asemenea mândrie fu coprinsū și Sigismundū, domnulū Ardealului. Ar fi poftitū acestū domnū să stăpânescă tóte trei țerile; și pentru ca să ajungă a'și împlini acéstă poftă, alegea tot-d'auna vremurile cele mai grele, când adică se sculaū Turcii cu răsboiū asupra lui Michaiū

Vitezul, cu gându ca, vedëndu Mihaiu căi vine apa la gură, să făgăduiască totu ce va cere becisnicul de Batori. Dară nu'i ajută Dumneđeū.

Asemenea și Leșilorū le remăsese la inimă domnia Moldovei, și căta vreme cu prilejū ca să pue mânia pe dēnsa. Pentru acēsta, când se încuscrea cu căte vr'unū voevod d'ai Moldovei și umbla pe lângă dēnsulū cu șoșele cu momemele, când iarăși, decă vedea că n'o scōte la căpătaiū cu binele, se scula cu rēsboiū.

Și astū-felū Leșiū și Unguriū aū să dea grea sēmă înaintea lui Dumneđeū pentru nevoile ce aū adusū păgânulū pe capulū bieșilorū creștini.

Iară Rudolf, împēratulū nemșilorū, carele domnia și în țēra ungurului, celū ce se afla în rēsboiū cu Turciū și le mânca-se păpara de atâtea ori, căuta prin mijlōce viclene să bată pe Turci cu mâniale altora; pentru acēsta întrebuița tōte vulpeniile. Nicī odată nu venise elū cu inima curată a se uni cu domniū creștini când fu a se scula împotriva păgânătății, ci totū d'auna cu gândulū dracului, ca ori ce țēră arū scāpea din ghiara spurcatului de osmanlū, să pue elū mânia pe dēnsa.

Nestatorniculū de Sigismund, aci cugeta

să se lase de domnie și de pofta de a stăpâni toate țerile Românesce, aci se căia și iară se întorcea. Când vrea să închine țera némțului pe mită, când iară voia să rămână închinatū Turcului. Pentru această Michaiū îngrijatū, și ca să nu se înstrăineze nici o părțică din țerile românesce, se hotărî a merge ênsuși să ispitescă pe Batori, și totū-d'odată să se întelégă gură în gură cu dênsulū, cum să apuce lucrurile ca să dea rêsboiū vêrtosū păgânului.

Se scârbi Mihaiū când auđi de la Sigismund că vrea să închine țera némțului și când îl vèdu îndemnându'lū și pe dênsulū să facă totū așa; ca apoi și Moldova să vină după dênsele.

Michaiū seia că némțulū nu descărcase nici o pușcă, ca să apere aceste țeri de neomeniile turcilorū, și îi era cu ciudă cum să'î pice lui mură în gură o bucățică așa de bună din chiarū seninū. Însă ca să fie cu sciința lui despre totū ce se făcea într'acésta, trimise și elū la Praga pe banulū Michalcea, la 1597, când se duse Sigismund să săvîrșescă închinăciunea.

Iară daca veniră ómenii împêratului ca să ia în primire frânele țerei, Sigismund își schimbă gândulū și de astă dată. Apoi

auđindu-se că viuŭ Turcii, elŭ se înscăună din nou.

Pe vremea aceea se sculase asupra lui Michaiŭ Halil-paşa alŭ Vidinului şi Mee-met-paşa alŭ Dârstorului. Michaiŭ vitézulŭ încălecă pe bidibiulŭ seŭ, îşi luă óstea, trecu Dunărea şi ca unŭ altŭ arhangelŭ bătut óstea protivnică de o stinse. Michaiŭ luândŭ în gónă pe Turci, mergea, după obiceiulŭ lui, înaintea óstei. Calulŭ lui Michaiŭ atîta se înferbântase, în cătŭ sbura iar nu fugea. Oştenii nu se putură ţine de dênsulŭ. Când băgă de sémă că lăsase cu multŭ în urmă pe credincioşii seŭ oşteni, se vedŭ înconjuratŭ de o sémă de păgâni cari se aruncară asupra dênsului. Michaiŭ se apără vitejesce cum scia elŭ să facă. Ucise o mare parte din ei. Dară unŭ spurcatŭ de păgânŭ, mai cutezătorŭ, ridică suliţa ca să răpue pe domnulŭ celŭ vitézŭ. Acesta se dete la o parte iute ca fulgerulŭ şi apucă suliţa de vêrfŭ. Păgânulŭ o ţinea de códă; érá Michaiŭ, încleştându-i-se mâna pe dênsa de unde o apucase, nu o slăbi nici cătŭ, ba încă, cu ceea-laltă mână se lupta cu ciutacii ce mai rămăsese. Acéstă luptă ţinu până se apropie Preda şi Stroe Buzescu, de scăpă pe domnulŭ lorŭ de primejdia cea mare în care căduse.

După acésta, Sigismund iară își schimbă gândul, și, îndemnatu de Unguri și de Leși, se lăsă de domnia Ardélului, punându în locu'i pe vèrulă sèu Andrei Batori, ce era vlădică papistașu (cardinalu). Acesta de și popă, de și creștinu, se înțelese însă pe subu ascunsu cu Turcii și cu Movilă alu Moldovei, ca să rēpue pe Michaiu.

Aflându Michaiu că unu popă creștinu se făcuse domnu și domnea ca unu pașă peste o țerà Românéscă, nu se mai putu opri, ci, ca unul ce bătuse pe toți pașii păgâni, se hotărî a bate și pe acstu pașă creștinu, a'i lua țera și a o face una cu țera Românéscă, căci și locuitorii din Ardélu români au fostu și suntu.

VI

Se pregăti deci Michaiu vitézulu de rēsboiū. își chemă óstea și o tocmi pre ea. Dete poruncă fie-cărei cete care'si pe unde să se țină gata. Apoi adunându'si boerii la Ploesci, le spuse că au să mērgă într'ajutorulu lui Rudolfu împēratu, și că, pentru acésta, au să trēcă prin Ardélu cu voia Cardinalulu.

Boerii jurară că voru merge unde va merge și domnulu'loru, fără să cârtéscă că

tuși de câtă. Ei erau încredințați că Michaiu scie să-i ducă din biruință în biruință și numele de Român să sbóre cu fală.

Sosindă diua plecării, Michaiu dete poruncile cele mai lămurite. Ostea trecu munții și veni în mijlocul Săcuilor. Domnul Românilor le dete drepturile după care aceștia suspinau. Când ajunse în ținutul Sașilor, el le spuse că vine spre folosul lui Rudolf împăratul. Luă Brașovul apoi Făgărașul și înaintă spre Sibiu.

Andrei Batori, călugărul papistaș era la Belgrad și acolo petrecea ca un pașă turcesc. Pe neașteptate îi fu lui auzirea că Michaiu se apropia cu óstea, și trimise soli cerându-i pace. Michaiu opri soli la dănsul și purcese înainte. Merse însă încet, ca să aibă timp și óstea din Oltenia, cu Banul Udrea și Radu Buzescu în capul ei, a trece munții, ceea ce se și făcu intrând în Ardél pe la Turnu-Roșu și întâlnindu-se cu Michaiu la satul Tâlmaciul, aproape de Sibiu. Cardinalul făcu totă ce putu, ca să se împace cu Michaiu, însă în deșert. Michaiu scrisse carte boerilor Ardélului, când se apropie de Sibiu :

« Eu Michaiu, domn stăpânitor a totă Ungro-Vlahia, scriu adunării și boerilor

țerii ardelenesci, precum să se scie că domnulă vostru Andrei Batori este de două ori călcătoră de jurămîntă, întăiă că a lepădată haina călugărească pe care o primise jurând a nu se despărți de dēnsa pānă la mōrte, și ală doilea că a mințită lui Isus Cristosă vîndēndă agareniloră o țēră creștină, de ore ce jurase a căuta să aducă la creștinătate pe păgāni. Și să sciți că eă amă pricepută mrejele ce îmi întinde domnulă vostru; dară, cu voia lui Dumneșeă, le voiă sparge pre ele, și mī-e voia ală erta și pre dēnsulă daca se va lepăda de domnia țerei și va îmbrăca iarășī rasa, ducēndu-se de unde a venită. Ertarea mea o va dobēndi și chiar atuncī cānd ară lāsă pe Sigisdundă să vie iarășī domnă. Pānă una alta, voi să'mī închinați țēra mie, și altă-felă să nu faceți, căci eă viă la voi cu tōtă sila mea .»

Audindă de una ca acēsta Călugărulă papistașă puse de'si adună oșteă și elă, și eși înaintea lui Michaiă. Ea era alcătuită de noă miă de omenă, între cari erau tōrte mulți leși și unguri, cu o mare mulțime de tunuri, totă d'alea înfricoșatele.

Unde pānă aci Romāni se luptase cu înșeciți omenă de cātă dēnșii, acum trebuiaă

să se lupte cu trăsnetele tunurilor de ómenī omorítóre.

Oștile se aflaū într'o depărtare de optū stadii una de alta, între Sibiiū și Șelimberg, la anulū de la Christosū 1599, Octombre 28, și tocmai când era să începă lupta, veni solulū papei de la Roma, celū de pe lângă curtea Ardélului, însoțitū de doi boeri ardeleni, spre a sfătui pre Michaiū-Vodă să mai amâne lupta, ca doar se va înțelege cu vlădica papistașū.

Michaiū nu dete ascultare solului, ci oprindu'lū la sine cu tótă cinstea cuvenită solilorū, eși înaintea ostași lorū, și, după dătina sa, își ridică mâinele către ceruri, și aruncându'și ochii în drépta și în stânga către ai săi, le đise în gura mare:

«Dragilorū și vitejilorū mei oșteni, în partea nóstră este dreptatea; cu noi este Dumneđeū; noi n'amū călcatū jurămîntulū și legăturile de pace! O isbândă strălucită stă înaintea nóstră; o mărire nemărginită ne așteptă; o pradă nespūsă de mare veți avea! De partea protivnicilorū noștrii, ce altă vedeți, de câtū credința înfrântă, făgădueli deșerte, legăturile de pace călcate, jurăminte pângărite? ce alta, fără numai nebunia mințilorū, înșelăciuni, uneltiri viclene, crunte înțelegeri cu păgâniū, de câtū

frica în inimă, cutremurulă în trupă, bles-
tème muerescă asupra bătăliei, neîncrede-
re în isbândă, și o fugă rușinosă ?

«În numele Domnului, înainte vă ȃicū.»

Oștile deteră peptă. Căntecele de răs-
boiă, înflăcărara inimile tuturilor. Răsunaă
tăriile cerurilor de bubuitulă tunurilor
vrăjmășescă. Oștile se lovira de tôte păr-
țile, eșiaă săgețile din arcurile întinse, ca
pusderia; și curgeaă glónțele și sburăturile
de ghiulele din tunurile protivniciloră ca
grindina și dese ca negura. În cătă óstea
lui Michaiă, după o luptă de căte-va césuri,
începu a se buimăci și a se da înapoi. A-
tunci Michaiă unde se repeđi ca ună smeă,
și lovindă cu sabia pe unulă din căpitaniă
săi strigă: «Stați locului, mișeiloră!» Gra-
iulă lui Michaiă străbătu șirurile ostașiloră
săi, ca buciumulă arhangelului. Se îmbăr-
bătară ostași de bărbăția lui Michaiă, se
întórseră la luptă din noă, deteră în bu-
ciume și în fanfare, și năvălira asupra vrăj-
mașuluiă ca pîraele ce se rostogolescă din
munți, căroră nimică nu le mai póte sta
împotriva. Puseră Românașiă noștriă mâi-
nile pe tunurile unguriloră și începura a'i
fugări și a'i tăia, fără cruțare; iară Leșiă,
dacă vedura că atăta se îndârjise Româniă
și atăta pagubă face în óstea protivnică,

ei se închinară lui Michaiu și i cerură rătăciune. Mai bine de trei mii de vrăjmași rămaseră pe câmpul de bătae. O mulțime de stéguri și patruzeci și cinci de tunuri cădură în mâinele Românilor, aur, cai și alte neînchipuite lucruri de război.

Biruința fu a Românilor. Episcopul papistașu dacă își vedu oștea înfrântă, o luă la sănătoasă, dându dosul cu toți Ungurii, și periră în această luptă crâncenă două mii de oameni din ambele părți, lupta fiindu de cece ore.

Prin această bătălie Michaiu luă Ardélul; și se înfrățiră Români cu Ardeleni; și intră Michaiu cu mare mărire în Belgradă (Alba-Julia).

La porța cetății vitézulă fu întâmpinată de toți episcopii cu mitropolitulă în frunte, îmbrăcați în odăjdiele lor, și de toți boerii țerii.

Înaintea lui Michaiu erau stégurile luate în bătălie și cari se țineaă aplecate în semnu de supunere a Transilvaniei; (Ardél) apoi isnafurile; după dênsele veniaă toboșarii și trâmbișaii, bătându din tobe și sunându din trâmbițe. Acestora le urma musica cea mare, care cânta nisce cântece foarte frumoșe în lauda lui Michaiu, și după dênșii

pâșau câte-va tacâmuri de lăutari și țigani, trăgându din alăutele lor.

Michaiu era călare pe unu calu îmbrăcatu cu o harșea muiată în firu de celu bunu. Împrejurulu lui umblau optu alergători investmîntați în mătase ; în urma lui veniau optu povodnici împodobiți numai cu auru și cu argintu.

Michaiu era îmbrăcatu cu o mantie albă țesută cu firu de auru; marginile erau cu mai mulți vulturi auriți pe cari se vedeau armele țerei. Pe subu mantie purta o dulama de mătase albă și la cingetóre avea o sabie de auru încercată de rubinuri și de pietre nestimate. Un mănuchiū negru de pene de cocorū, strânse cu o legătură de auru, împodobește căciula cea ungurescă ce i acoperea capulu. Era încălțatū cu ciupici galbeni, și de la glesne până la genuchi cu niște ciorapi de mătase albă și împodobiți cu pietre scumpe.

În urma lui venea Dómna Stanca cu copiii sei: Niculae și Florica; după cari urmau căpitaniū și boerii lui Michaiu, în capulu óstei românescei.

Căpitaniū erau îmbrăcați cu ițari strîmți cu găitane, băgați în cisme galbene pintenate; în susu purtau peptare lipite pe trupū, cu găitane late d'a curmezișulu pep-

tului avându nasturi la căpătâe; pe umeri cu chepenege cusute cu firu, prinse în copci de argintu, pe margine îmblănite cu hârșie négră și aruncate pe cópsă într'o parte; mijoculu le era coprinsu de o cingetóre de curea cu ținte, cu zale aurite de care atârna sabia; de gátu aveu atâr-nate câte unu colanú de aurú ce le împo-dobea peptulu; pe capú purtau gugiuma-ne puse cam într'o parte. cu fundulu roșu lăsatú în josú și cu pletele date pe spate.

Iară banii în locú de chepenege, pur-tau câte un conteșú lungú și strălucitú, cingetóreá le era de mătase, mai latá de câtú a căpitanilorú, și prinse cu câte doué păftáluțe de aurú; iară la gugiumanú aveau înfipte câte o paná.

Bubuitulu tunurilorú da veste despre apropierea vitézuluí.

Și urcându-se Michaiú în scaunulu dom-nescú, toți venirá de i se închinará lui ca la un domnú.

Într'acestea pe Andrei Batori, carele pribegea prin bungetulu pădurilorú dintre Moldova și Ardélú, ílú ucise un săcuiú la care ceruse adăpostire. Acesta, aducându'i capulu la Michaiú, cu gândú ca să cape-te bacșișú, Dómna Stanca lăcrimá când

îl vădu. Întrebată de Michaiū de ce plânge, ea ȑise:

«Ceea-ce s'a întâmplatū lui, se pôte și ție și acestuia totū ast-felū să se întâmple (arătândū pe fiulū lorū Niculae).» Mișcătū de aceste cuvinte, Michaiū suspinândū ȑise: «Săraculū popa!» Ūcigașulū fu datū judecătii și osânditū pentru că a călcatū legea ospetiei.

Apoi puse să i se caute trupulū, și găsindu'lū, dete poruncă să se îngrópe cu cinste domnescă.

Așa făcu vitézulū Michaiū. Când era pe câmpulū de bătăie, nici strigoii nu puteau să stea înaintea lui nepedepsiți. Iară în timpuri de pace era ca un ângerū ocrotitorū. Dreptatea înaintea lui mergea și iubirea de omenire pururea nedeslipită de dênslū era.

Rudolf împëratū auȑindū de biruința lui Michaiū, trimise soli să'i laude vitejia. Acesti soli aduseră lui Michaiū un hrisovū prin care îl făcea domnū moștenitorū alū Țerei Românesci, și o poruncă că să lase Ardélulū și să plece la scaunulū său, spre a se bate cu Turcii la Dunăre. Pentru acesta îi făgăduia împëratulū să'i trimită bani și óste.

Michaiu adună pe boeri și sfătuindu-se cu dênșii rĂspunse solilor :

«Spuneți împĂratului D-vĂstră, cĂ nu este în puterea lui sĂ mĂ facĂ domnĂ în ȚĂra RomĂnescĂ. Acolo eu nu cunoscĂ pe nimeni mai mare de cĂtĂ pe DumneĂeu. ȚĂra ArdĂlului a mea este, cĂci am luat-o cu sabia; iarĂ ajutorulĂ ilĂ așteptĂ, ca sĂ potĂ împedica pe Turci a nu veni sĂ ia și ce i-a mai rĂmasĂ: și așA sĂ i spuneti cĂ mi-e voia; c'apoi de unde nu, imi voiĂ iutĂrce armele asupra împĂratului și imi voiĂ arĂta eu cĂ Ăomeni nu 'mi lipsescĂ.»

IarĂ Sigismund, domnulĂ ArdĂlului, carele se lĂsase de domnie, îndemnatĂ fiindĂ de turci, de leși și de unguri, iși schimbĂ gĂndulĂ, și pofti iarĂși a fi domnĂ în ArdĂlĂ. Pentru acĂsta trecu în Moldova, se uni cu Ieremia MovilĂ de acolo, și venirĂ cu Ăste în ȚĂra RomĂnescĂ sĂ i pue domulĂ în silĂ pe SimeonĂ MovilĂ frate cu Ieremia.

Se fĂcu focĂ de supĂrare cĂnd auđi Michaiu de unele ca acestea, și la 6 MaiĂ 1600, porni cu o cĂtĂ alĂsĂ de oșteni cĂtre Moldova, scoborĂndĂ munđii pe la Borsec, în valea Trotușului. Trei đile și trei nođi umblĂ Michaiu cu Ăstea prin acești munđi,

cățărându-se de steii de piatră ca pisicile. Calea fiind neumblată și cărările necunoscută, abia, abia, cu chiu și vai, putură să învingă piedicile ce întâlneau. Prin acei munți totul era pustiit și bunget. Pe unde nu călcase nici pui de balaur, românașii noștri trecură ca smei. Trei zile nu mâncară Români de câtă frunză, fiindcă nu se găsea pe acolo de nici unele. Ba nici apă nu era cu îndestulare, fiind pârăele secăte de o secetă grozavă. Și cădură preste oștea leșilor ca niște lupi flămânzi, și o duminică pe ea. Când fu a începe lupta cu Moldovenii, oștea lui Ieremia închină armele lui Michaiu, și cu mare cu mică strigară: « *Să trăiască Michaiu domnul Moldovei!* » Movilă neavându încotro, fugi în țera leșescă, iară Michaiu așezându-se în scaunul Domniei, puse stema în cap, numai de briliante și de smarandă piatră, apoi veni înaintea lui toți boerii de se închină; iară Români se veseliră cu Moldovenii și cu Ardelenii și se înfrățiră, legătură mare făcându între ei ca ori când și ori cum, să lupte pe față și pe subț mână împotriva dușmanilor ce aru mai voi să le strice frăția și să'i desunescă.

Michaiu Vodă Vitézulă, scrise carte la toți boerii din câte trele țările:

«Eü Michaiu voevodă, domnă stăpânitoră ală Țerei Românesce, Ardélului și Moldovei, pace și sănătate trimită voă credincioșiloră boeră ai domniei mele, și fievă cunoscută cum că Dumneđeü s'a milostivită și a făcută să se mai împreune la o laltă frații ceı pribegiți, subă ună singură stăpânitoră, precum se adună puı subă aripile cloșcii. Și să sciți că voia mea este, dacă ne va ajuta Dumneđeü, să luămă subă ocrotirea noastră tôte semințiile de némulă nostru ală Româniloră ce s'ară mai găsi în pribegie saü în robie. Și éráși să sciți că voia mea este ca nimeni să nu cuteze a se abate de la sfintele pravili și să nu asupréscă pe celă sirimană și méseră, nici să umble cu viclenie, căci va cădea peste dênsulă tótă urgia mea domnescă.»

După care Michaiu, lăsându puterea în mâna a patru boeră mari și credincioși, se întórse la scaunulă seü din Belgradă.

Acum și împératulă nemțescă și Sultanulă se luară cu binele pe lângă Michaiu vitézulă. Împératulă nemțescă socotea să'ı rămăe luı Ardélulă, de óre ce i'lu închinase Sigismund Batori. Sultanulă iarăși cre

dea că lui i se cuvine Ardélulú carele ordinórá îi fusese lui închinatú.

Și amêndoi trimiseră lui Michaiú vitézulú daruri : Împêratulú nemțescú, ajutorulú îu bani pe care i'lu făgăduise, alte feluri de daruri și numirea de sfetnicú alú împêrăției și de cârmuitorú alú Ardélului; iară sultanulú turcescú îi trimise o sabie plină cu pietre scumpe, șépte blăni de Astrahanú și pene de comănace, cum și o scrisóre cu laude frumóse.

Michaiú priimi și pe unele și pe altele. Némțului nu plăcu însă acésta; dară Michaiú îi rêsponse că ori ce solú are dreptulú să fie bine priimitú, ceea ce nu oprescú pe Domni să facă cum cerú trebile țerii lorú. Pe lângă acestea mai pofti de la Rudolf și părțile românesci despre apusú cu cetățile Hustu și titlu de prințú alú împêrăției Râmlenilorú pentru dênsulú și pentru fiii sêi.

VII.

Trufașii de unguri, pismuindú pe Michaiú pentru biruințele sale cele însemnate, țesurá felú de felú de zizanii și îi întinserá mreji ca s'alú prinďá pre elú într'ênsele. Pentru acésta trimise soli la Leși cari să

îndemne pe Sigismund a se înturna în Ardélú să'și ia domnia, și pe Craiulú Leșilorú să ajute lui Ieremia să se așede iarăși pe scaunulú Moldovei.

Nu se mulțumiră cu atâtú, ci boerii lorú cei mari se duseră la Basta, căpetenia oștilorú nemțesci, carele era trimisú să privegheze pe Michaiú și'í duseră: «Noi ne făgăduimú a închina țera împératului și pe tine să te alegemú de cârmuitorú, dacă ne vei ajuta să isbutimú a goni pe Michaiú.» Basta nici elú nu voia mai multú.

Atunci Ungurii arătându nesupunere, Michaiú trimise doi boeri de ai săi în adunarea lorú de la Turda să le spue să fie ómeni de trébă și să nu umble cu șolda. Iară Ungurii scóseră pe boerii lui Michaiú cu rușine din adunare huiduindu'í.

Cum află Michaiú de unele ca acestea își strînse óstea alcătuită din Români și Ardeleni, și o aședă pe câmpulú Mureșiu-lui din susú de Ajudú; iară Basta cu nemții și cu ungurii se puse la satulú Mirislău. La 18 Noembre 1600 se dete bătălia. Ceea ce nu s'a pututú face lui Michaiú nici o-dată la luptă drépta, i se întêmplă acum prin înșelătorie. Nemernicii nu se batú de față; ei totú prin viclenie facú ceea ce potú face. Basta cumpără cu bani óstea Arde-

lénă. Și pe când Românii, înferbântați de luptă. luară în gónă óstea Némțului și tăiau într'ênsa vêtosù, Ardeleniù, vîndură pe Domnulù lorù într'unù chipù fórte mârșavù; căci ei, înteleși fiindù cu Basta de mai nainte, trecură în partea vrăjmașului și năvălindù și ei asupra fraților lorù, îi luară pre de la spate, și risipi aripa stângă. Atunci nemții, ungurii, ardeleniù și cu ajutorurile ce mai priimise, se năpustiră cu totulù asupra aripei drepte, cârmuită de voevodulù Baba Novacù.

Isbitù din tóte părțile fără milostivire, bêtrânulù Baba Novacù se luptase ca unù leù, și ne mai putëndù opri înfrângerea óstei ce cârmuia, elù fu celù din urmă carele părăsi câmpulù de bătae.

Unii vorù să dică, că la acéstă bătălie să fi peritù un-spre-đece miì de Români.

Michaiù, cu inima sdrobotă de mâhnire și de obidă, nu voia nici în ruptulù capului să lase pe dragiù sêi românași supuși la urgia vrăjmașului, ci și aștepta restriștea pironitù pe șoimulénulù sêù. În zadarù câți-va credincioși d'ai sêi îlù rugară să părăséseă câmpulù de bătae, că nu mai este nici o nădejde de scăpare; în zadarù îi arătară cum o cétă de vrăjmași se îndreptaù ca să'l prinďă pre elù; dênsulù sta

neclintitū ca un munte de piatră. În cele mai de pe urmă, biruitū de rugăciunile credincioşilorū sēi, și încredințatū că peirea lui, arū fi peirea drepturilorū țērii, însuflețitū de dorulū țērişōrei sale, care aștepta de la dēnsulū să fie mărită și laudată, pornesce și elū spre Făgăraşū. Vrăjmaşii se iaū după dēnsulū ca vēntulū. El se ducea ca gāndulū. Ajunge la Mureş. Acestū rīū venise mare și curgea turbatū și turburatū, căci ploase de se desfundase munții. Duşmanii suntu la spate. Atunci ce să facă elū? Michaiū se aruncă călare în valurile spumegōse ale Mureşului și trecu de ceea parte, eşindū la malū numai cu câți-va. Vr'o dece din soții lui se încarā în vīrtejurile valurilorū.

După ce se vedū scāpatū de primejdia celū amerințase, Michaiū descăleca de pe calū, îi scōte frēlū din capū și i dice : «Dute acum, sirēpula meū; slobodū ești de la mine; paște pe aceste cāmpii mănōse și sōrbe apa cea limpede.» Acestū calū era albū și cu o stea în frunte.

Michaiū încălecă pe altū calū și apucă spre Făgăraşū, unde era soțiora și copilașii lui.

Spunū, mare, că calulū lui Michaiū s'a ținutū după dēnsulū cu ochii muiati în la-

crămă, și nu s'a deslipitū de domnulu lui nici ca cātū.

La Făgărașū, se adunară împregiurulu lui risipitele căpeteni ale óstei, și îlu si-leaū să trecă în Țera Românescă, căci aci loculū este cotropitū de vrăjmași. Elū nu voia. Sosindū și Baba Novac, rănitū, cu pērulū și barba pīrlite de focū, îi ȝise în-necatū de suspinuri :

«Suntemū biruiți, Michaiū; însă nu a-tātū prin armele vrăjmașuluī, cātū prin dușmânia orāndei. Așa dară să nu perdemū nādejdea în Dumneȝeu, pe cātā vreme te mai avem în vieța, ci grābescete, încalecă și plēcă în Țera-Românescă: căci aici nu ești apēratū de rēutatea inimei lui Basta, care prigonesce în tóte părțile rēmășișile oștinei nóstre. Eū unulū, crede-mē, așū fi voitū mai bine să zacū mortū d'împreună cu atâția voimci căȝuți în luptă, de cātū să mai trăescū fugarū, după o perdere atītū de jalnică; dară mē frāmēntă dorulū de a te sci scāpatū pe tine și de a'ți sluji ție până la cea de pe urmă suflare! Fugi dară, fugi cu tóte odórele tale, căci Nemții nu vorū zābovi a înconjura cetatea, și atunci va fi prea târȝiū. Eū însă voiū sta aici, adunāndū pe îmrāștiații noștrii ostași și apērāndu-mē

până la mórte împotriva loviriloră duşmanului.»

Induplecată de aceste cuvinte, Michaiă urmă sfaturile acestui bărbat, şi trecu în Țera Românescă.

Vrăjmaşii năpădindă toţi cu totulă asupra Făgăraşului, puseră mâna pe Dómna lui Michaiă şi pe totă casa lui şi o aruncară la închisóre; érá pe vitézulă Baba Novacă, şi pe preotulă Şaşcă puseră de-í arseră de vii în piaţa Clujului.

Când ajunse Michaiă în Țeră află că şi Leşii s'au sculată cu răsboiă asupra lui, în unire cu Cazaci; şi că hatmanulă Zamoischi intrase în Moldova cu oştire fórte mare. Atunci luă şi elă ce bruma oştire îi mai rămăsese şi cu dēnsa trecu în Moldova. Acéstă oştire, şi puţină, şi statută de ostenelele răsboéloră, se bātu vitejese. Inşă Leşii şi Cazaci, toţi ómeni odihniţi, şi într'ună numără îndecită mai mare de câtă Români, îi învinse în bătălia ce avură lângă Siret. Michaiă se întótse érá, şi trecu peste Oltă ca să-şi adune o nouă óste la Craiova.

In acestă zéstimpă Leşii intrară în Țeră. Ei puseră domnă pe Simeon Movilă, şi începură a prăda Țera. Michaiă făcu ce putu în pripă, adună pe tinerii ce se mai

găsiră, și cu dênșii veni asupra protivnicului. Oștile se întâlniră lângă Argeșu, și la 23 Noembre se dete bătălia. Români, toți tineri necercați la răsboi, érá Leșii și Cazaci, erau totu ómeni maturi și deprinși în ale bătăliei. După o luptă crâncenă, români perdură și aci.

Michaiu, în sufletulú caruia ferbea dorința de a'si vedea țera și némulú în mărire, ne mai sciindú ce să facă, se hotărî să se dea mai bine Creștinilor de câtú Turcilor. De arú fi sciutú că acești creștini suntú cu crucea în gură și cu draculú în inimă, mai bine se da în partea păgânilorú, căci póte arú fi fostú mai omenoși.

Luă deci cu sine pe banulú Michalcea, trecu prin Ardélú și prin Ungaria, și la 25 Decembre ajunse la Viena. Rudolf împératú era la Praga, unde se duse Michaiú de'lú întâlni, și se înțelese cu elú la cuvinte. Din graiurile lui Michaiu, împératulú se încredință că vitézulú românú n'are viclene la inimă. Iară dacă auđi că Unguri nu mai vorú să închine Ardélulú, și că a chematu iară pe Sigismund să le fie domnú, începu a linguși pe Michaiú și'i dete o sută de mi de galbeni ajutorú, îlú nami cărmuitorú alú Ardélului, mijlocindú totú o dată să se împace cu Basta. Acesta, zăcașú la ini-

mă cum era, rămase scârbitu pentru că nu lă făcuse pe dânsul cârmuitoru, și se hotărâ a purta sâmbetele lui Michaiu.

Nemții umblau să înșele pe unguri; ungurii umblară să înșele pe nemți, și amândoi înșelară pe Michaiu. Acesta, tare în credința către Dumneșeu, către creștinătate și în puterea brațului său, umbla cu inima deschisă, lucra pe față și fără viclesug. El știa una și bună, să și vedea țera lui mare și laudată, pe locuitorii ei trăind în larg și în bilșug, iară păgânul să nu mai cutureze a-i bântui. Își adună deci oștea cea mai rămasese risipită, și cu dânsa se puse în capul unei oștiri nemțesei de zece mii de pedestri și de opt mii de călăreți, și plecă împotriva ardelenilor, având și pe Basta cu sine. Protivnicul avea douăzeci și cinci de mii de ostași sub Moise Sekeli, și mai aștepta și ajutoru de la Turci. Bătălia se dăde la 3 Augustu 1601, la Goroslău, și Michaiu alungându pe vrășmașu, îl făcu să piardă vr'o zece mii de ostași și patruzeci și cinci de tunuri. Iară Sigismund fugi la Movilă în Moldova.

Oștenii, după biruința, începură a cam prăda și a se purta ore-cum fără cumpăt. Basta, carele căuta lui Michaiu, certa cu lumânarea scornoci că Românii lui sunt de pricină, de vinu atâtea plângerii de jafuri.

Michaiu, carele scia că români lui suntă lei în răsboi, miei în timp de pace, iară pe nemți hrăpitori înfruntă pe Basta dîcîndu'i, că cu nedreptul bîrfașce împotriva românilor. Basta, ca unul ce căuta nod în papură lui Michaiu, îi spuse că împăratul pe dînsul l'a pusă comandant de căpetenie. Michaiu îi răsponse curat pe românesce: «Eă singur amă supusă Ardélulă mai ântăi, și acum ajutat, l'amă supusă a doua óră; decí eă amă mai multă dreptă de câtă împăratul.» Acésta fu destul ca să facă pe satana să între în inima lui Basta.

Și la 19 August 1601, pe când Michaiu se afla în cort, pe délul din câmpia Turde, cugetînd cum să și scape țera și Dómna din robie, se vedu înconjurat forțe de dimineță de o cétă de Unguri și de nemți avêdu în capul lor pe ună căpitană numită Beauri.

—Ce să fie? întrebă feciorul vedînd ună călăreț că vine în fuga mare.

—Facă muștră! se vede, răsponse Michaiu, cată'ți de trébă.

În același timp vedu și pedestri venind către el; dară nu se temu de loc socotind că i vine pentru óre-care porunci Eă însă, de trei óri blestemați, venia să i ridice vieța.

Cum îi vădu că sosesc, Michaiu se scula în picioare și le duse:

—Bine ați venit, vitejii mei ostași!

—Ești prinsu! îi duse unul din ei.

—Eă prinsu?! răcni vitezulu Michaiu și trase spada, omorându pe celu ce cutezase să i spue astu-felū de netrebnice vorbe. Și pe când se gătea a se repeđi și la ceialți, unul din spurcați pe de la spate, înfipse sulița în Michaiu așa de tare în câtu îi eși prin peptu d'o palmă.

Atunci altalu se repede și îi tae capulu, pe carele ilu duce la Basta.

Nelegiuiti nu se mulțumira cu atatu. ci, spre mai mare batjocura, îi despuiara trupulu, ilu pusera pe unu măgaru, ilu tîrîra prin țerîna, și zăcu tota ziua aruncatu pe câmpu: corbiu mîncara din elu.

Acum să stamū strâmbū și să judecamū dreptū:

Când sacuii adusera înaintea lui Michaiu capulu lui Andreiu Batori, călugerulu papi-stașu, domnulu Româniloru porunci de se căuta și trupulu și'lu înmormînta după datină și cu tota cinstea cuvenita domniloru.

Se duse pomina în lume de acesta fapta vrdnică de tota lauda a vitezulu Michaiu, de care tremuraū vrăjmași când îi audea de nume, și toți împerații ilu iubiau

pentru că avea inimă bună și milostivă către omenire.

Totuși ungurii și nemții îl punosluiau dicându-i că e barbar.

Cum să se numiască purtarea acestor fiare sălbatice către trupul aceluia, care, câtă fu în viață, a luptat numai pentru creștinătate și omenire?

O! de trei ori becisnicilor și blestematelor némuri! Ochiul cel neadormit al celui ce locuesce în ceruri, vă va resplăti voe după faptele vóstre cele nelegiuite. Creștinătatea vă va urî și vă va blestema în vécú și în véculú vécului, și va veni vremea când să fiți trași la răspundere.

Voiră Români să mai facă ce-va; dară pierderea Domnului lorú îi făcură să se uluiaseă. Nu mai avea pe căpetenia care să-i înflăcăreze. Vrajmașii de nemți și unguri ce îi întreceau cu multú la numărú, îi învâlmăși și îi puse pe fugă; iară ei se traseră în Țéra Românéscă; pe banulú Michalcea, tovarășu nedespărțitú al lui Michaiú, vrășmașii îl aruncară la închisóre unde îl și uciseră.

Se întreba lumea: «Ce s'o fi făcutú óre vitézulú Michaiú? Nimicú nu se aude de o vreme încóce. Unde s'o fi dusú și unde s'o

fi aflându de nu se mai vede? Aú dórã s'a dusú la Crâmú sã batã pe Han-Tãtarú? Orí cã este în Moldova singurú fãrã de oştiré? Nu care cum-va sã fi trecutú sã calce țera turcului? Saú cu óre-care óste este dusú sã omóre pe pãgãnií de Agarení spre a mântui pe crestiní?»

Așa se întreba lumea, nesciîndú ce se făcuse Michaiú.

Pe Basta nici capulú nu'l duru pentru fapta lui cea neomenósã, érá daca nemții se prefãcurã cã îlú întrébã ce a făcutú vitézului românú, elú spuse o minciunã și atãta totú. Așa arú fi fostú óre daca nemții erau cu inima curatã?

Trupulú lui Michaiú fu înmomentãtú acolo la Turda; iara capulú i se aduse mai târđiú de la Belgradú și se îngropã la Monastirea Dealului la Tãrgoviște.

Plânsérã oștenii și se tânguirã de perderea domnului lorú de'ți era mai mare jalea, și điserã: Plângeți, Romãni, pe Michaiú vitézulú, cã puținã vreme fuse pe pãmîntú, darã multe isprãvi făcu; cum nu te întuneci tu, sóre, când a apusú celú ce atãta a luptatú pentru înãlțarea creștinãtãții? Ia haíne de jale, țérã, și te întristézã pentru acela care sufletulú și-a pusú, ca sã te facã mare și tare; plângeți,

tóte lemnele și pietrele, toți codri și munții,
 că acela care vè făcea să vè veselii de
 rəsunetulu numărului lui, astăzi se repuse
 într'un chipu mărșavü și scârboșü; plân-
 geți toți voveođii, și căpitaniü, tineri și
 bêtrâni, că pe acela ce vè învêța a birui,
 ilü mâncară friptü creștinvü ceü nelegiuvü;
 întristați-vê și voi toți ceia-lalți creștini, că
 altulü ca Michaiü nu va veni așa curêndü
 să vè scape din ghiara păgânului.

CÂNTECUL LUI MIHAIÛ-VITEAZUL.

Auđit-ați de-un Oltén,
 De-un Oltén de-un Craïovén
 Ce nu'i pasă de Sultan ?

Auđit-ați de-un vitez
 Care vecinic șede tréz
 Cât e țera la necaz ?

Auđit-ați de-un Mihaiü
 Ce sare pe șapte cai
 De strigă Stambulul vai ?

El e Domnul cel vestit
 Care 'n lume a venit
 Pe luptat și biruit.

Spue riul cel Oltén,
 Spue valul Dunären
 Și codrul Calugären,

Câte lupte aü privit,
 Câte oșli aü mistuit
 Câte óse-aü înălbit.

Mulți ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din iad!

Spue corbiu munților
Și fiarele codrilor
Care-a fost nutrețul lor?

Fost-au leșuri tătăresci,
Și Turcesci și Unguresci
Date'n săbii Românesci!

Alelei! Mihaîu, Mihaîu!
Căci de noi milă nu ai
Să ne scapi de-amar și vai!

V. Alecsandri.

MUMA LUÎ MICHAÎŪ

Lângă Olt la monastire
Vine un ostaș din plaiu
Și întrebă cu grăbire:
«Unde-e muma lui Mihaîu?»
Teodora se închină;
Rogă pentru fiul său.
—«Maică schimnică, suspină,
Nu mai este fiul tău!
Ce nu ai putut repune
Patru-zeci de lupte mari
Ai repus, vai! îți voi spune
Doă săbii de tilhari!
—Sub a morții grea lovire
El cădend, s'a apărat?
—Prins în lance, cu mărire
Scump el viața lui a dat.
—Adevăr tu spui... el este,
Fiul meu cel prea iubit...
Dar poți tu a-mi face veste

Pe români de î-au unit?
—N'a putut el să-î unescă
Singuri nefiind uniți,
Toți voesc ca să domnescă
Și-așteptând toți sunt robiți !
—Scirea ta e tristă foarte,
Nu că fiu-meu a murit ;
Dar că chiar prin a lui morțe
Pe români n'au desrobit. >

Ast-fel ȃice dómna mare
Și-n chilie s'a închis,
Până ce de întristare
Ochi'n lacrimi i s'a'nchis.

Dim. Bolintineu.